

Naar een professioneel Jagersteam Fryslân?

Onderzoek - Aanbevelingen - Draagvlak

18 februari 2021

In opdracht van: Provincie Fryslân

provinsje fryslân
provincie fryslân

NAAR EEN PROFESSIONEEL JAGERSTEAM FRYSLÂN?

Onderzoek - Aanbevelingen - Draagvlak

Aanbevelingenrapport Provinciale Staten van Fryslân of en zo ja op welke wijze binnen de provincie een professioneel team van faunabeheerders kan worden ingesteld.

Opdrachtgever: Provincie Fryslân
Rapport nummer: 2021-180221-D-v2
Status: Definitief
Datum: 18 februari 2021
Auteur: Bob van den Brink en Gea van Beuningen (Boerema & Van den Brink B.V.)
Redactie: Gea van Beuningen

Foto voorpagina: ©Bob van den Brink

Referaat:

Brink, D.B. van den, Beuningen, G. van, Naar een professioneel jagersteam Fryslân, Onderzoek-Aanbevelingen – Draagvlak; aanbevelingenrapport Provinciale Staten van Fryslân of en zo op welke wijze binnen de provincie een professioneel team van faunabeheerders kan worden ingesteld, Houwerzijl, Boerema & Van den Brink B.V., Rapport nummer 2021-180221-D-v2, 18 februari 2021.

Overname van (teksten of delen van) dit rapport is toegestaan na vrijgave, mits met duidelijke bronvermelding, zie referaat. Auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de aanbevelingen.

Opdracht

Op 13 januari 2021 is door de Provincie Fryslân aan Boerema & Van den Brink B.V. opdracht verstrekt om een onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden voor het instellen van een provinciaal professioneel jagersteam. In de opdracht zijn een aantal specifiek te beantwoorden vragen opgenomen.

Verantwoording

Dit rapport is bedoeld als onafhankelijk advies gericht aan de Provincie Fryslân. Dit naar aanleiding van de in september 2020 in Provinciale Staten aangenomen motie om onderzoek te laten doen naar de mogelijkheden voor het formeren van een professioneel jagersteam.

Het in het rapport beschreven onderzoek en de opgenomen aanbevelingen (Hoofdstuk 3) bevatten een zo objectief mogelijke benadering en beantwoording van de vraagstelling van de provincie Fryslân. Dit gebaseerd op bestaande en aanvullend verzamelde kennis over dit onderwerp.

Daarnaast is gevraagd om een onderzoek te doen naar het draagvlak bij betrokken Friese partijen. Dit onderzoek is uitgevoerd via het afnemen van interviews bij een aantal – door opdrachtgever aangedragen - organisaties op gebied van jacht, landbouw, bescherming weidevogels en natuurbeheer. De verslagen van de interviews zijn na het afnemen van het interview ter goedkeuring voorgelegd aan de geïnterviewden. In hoofdstuk 2 worden – samengevat - de meningen en standpunten van de geïnterviewde partijen weergegeven zoals zij deze hebben verwoord.

Op pagina 1 wordt een samenvatting weergegeven van de in de hoofdstukken 2 en 3 opgenomen beschrijvingen van bevindingen alsook een beknopte weergave van de in hoofdstuk 3 opgenomen aanbevelingen.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING AANBEVELINGEN EN ONDERZOEK DRAAGVLAK.....	1
1. AANLEIDING	3
2. DRAAGVLAKPEILING FRYSKE PARTIJEN.....	5
3. INHOUDELIJK PROFESSIONEEL TEAM FAUNABEHEERDERS.....	10
3.1 ONDERSCHIED TUSSEN VRIJWILLIG EN PROFESSIONEEL FAUNABEHEER	10
3.2 ALGEMENE AANBEVELING - NUT EN NOODZAAK.....	11
3.3 TAKENPAKKET	14
3.4 CONTINUE INZET OF OPROEPBASIS	17
3.5 ORGANISATIE	18
3.6 KOSTENINDICATIE.....	19
3.7 OVERIGE AANBEVELINGEN	21

BIJLAGE

- Voorbeelden van professionele organisaties op gebied van faunabeheer – een niet volledig overzicht

Samenvatting aanbevelingen en onderzoek draagvlak

In de motie van 16 september 2020 wordt aan Gedeputeerde Staten gevraagd te onderzoeken om in overleg met de WBE's een professioneel provinciaal jagersteam in te stellen. Met het doel de WBE's, in samenspraak met de lokale stakeholders in Fryslân, te faciliteren. Dit om onder meer het broedsucces van de weidevogels te vergroten. De door Gedeputeerde Staten uitgezette onderzoeksvraag is uitgesplitst naar een aantal meer inhoudelijke elementen. Met name of een professioneel jagersteam taken zou kunnen uitvoeren waar vrijwilligers van de WBE's niet of in mindere mate aan toekomen, of taken die een gespecialiseerde aanpak vergen. Dit team zal dan werkzaamheden uitvoeren ter ondersteuning van de WBE's voor zover het gaat om taken gericht op schadebestrijding of (populatie)beheer.

Dit onderzoek heeft zich om bovenstaande toegespitst op een analyse van mogelijke taken die door een professioneel team *kunnen* worden uitgevoerd. Daar waar reden voor zijn om aan te nemen dat deze taken niet, of niet volledig, door de bij de WBE's aangesloten vrijwillige jachtaktehouders worden of kunnen worden uitgevoerd. Uit de interviews volgt dat de vrijwillige faunabeheerders zelf van mening zijn dat zij alle taken gericht op schadebestrijding of beheer ten volle (kunnen) uitvoeren. Uit geluiden ambtelijk bij de provincie Fryslân, de interviews met andere partijen, maar ook uit gesprekken met andere provincies en faunabeheereenheden volgt een nuancering dat noodzakelijk en gericht afschot lang niet altijd in voldoende mate plaatsvindt of niet op de juiste plaats of tijdstippen om effect te sorteren.

Het hoe en waarvoor

Uit het onderzoek volgt dat – indien wordt besloten tot oprichting van een professioneel team van faunabeheerders - er voordelen zijn vanwege de aanstuurbaarheid, de beschikbaarheid van gespecialiseerde menskracht bij optreden in acute situaties en ook vanwege specifieke vaardigheden en middelen waarover zulk een team kan beschikken.

Aangetekend wordt dat een dergelijk team:

- Niet 'in de plaats' moet komen van het vele vrijwilligerswerk, maar 'in aanvulling op';
- Zich in principe niet zal richten op de bestrijding van schade aan particuliere belangen (landbouwschade);
- Zich in haar takenpakket hoofdzakelijk of enkel zal moeten richten op de bescherming van publieke belangen waarvoor een (wettelijke) taak of verantwoordelijkheid is neergelegd bij de (provinciale) overheid: Dit zijn in elk geval de bescherming van openbare veiligheid (waaronder veiligheid wegverkeer en luchtverkeer), volksgezondheid, en ook de bescherming van flora en fauna en Natura 2000 doelen.

Het takenpakket zal – met inachtneming van bovenstaande – kunnen bestaan uit:

- Het uitvoeren van soortspecifieke of specialistische faunabeheerhandelingen in of nabij Natura 2000-gebieden;
- Faunabeheerhandelingen, indien nodig en gericht op strikt beschermde soorten zoals Habitatrichtlijn IV soort bever of Vogelrichtlijnsoorten met een landelijk ongunstige staat van instandhouding ter bescherming van veiligheid/volksgezondheid;
- Planmatige bestrijding of ingrepen in populaties van algemene soorten ten gunste van kwetsbare/gevoelige soorten, waaronder bijvoorbeeld te verstaan predatorbeheer ter bescherming/herstel van de gruttopopulatie en overige weidevogelpopulaties binnen Fryslân.
- Bestrijding en eliminatie van een aantal invasieve exoten (Europese Verordening invasieve exoten), eventueel gekoppeld aan bestrijding van een aantal verwilderde soorten.
- Bijzondere taken:
 - Gebruik specifieke vang- of dodingsmiddelen;
 - Beheer specifieke soorten waar afschot door vrijwilligers minder gewenst is vanwege de te verwachten publieke verontwaardiging of het niet kunnen afgeven van houdbare ontheffingen; te denken aan afschot knobbelzwaan of inzet en gebruik kraaienvangkooi.

Inzet en organisatie

Een eventueel te formeren team van professionele faunabeheerders zal:

- Organisatorisch niet onder de WBE's moeten worden gerangschikt;
- Organisatorisch ook niet direct onder de provincie zelf worden ondergebracht (beleidskeuze provincie);
- Meest logisch organisatorisch ingepast worden bij de Faunabeheereenheid Fryslân. Maar toch wordt aanbevolen hier vooralsnog niet toe over te gaan. Dit om de volgende reden:

De te verwachten inzet van een professioneel team zal – zoals nu wordt voorzien - slechts periodiek en/of ad hoc en op afroep zijn. Juist deze ad-hoc inzet maakt dat een nieuw op te richten team in dienstverband of in een aparte nieuwe organisatie (bijvoorbeeld onder de Faunabeheereenheid) niet praktisch is.

- ✓ Aanbeveling is om eerst te zoeken naar reeds bestaande organisatievormen/-structuren binnen Friesland die hiervoor reeds organisatorisch voldoende goed zijn ingericht:
- ✓ Daarbij eerst inzetten om bovengenoemde taken – of delen van dit takenpakket – neer te leggen bij een al in Fryslân opererende groep beëdigde ambtenaren, het Team exotenbestrijding (voormalig team muskusrattenbestrijding) van het Wetterskip Fryslân. Dit is een team dat zich nu ook al richt op de bescherming van het publieke belang. Zij beschikken reeds over een goed ingericht apparaat met goede middelen zoals voer-/vaartuigen, goede organisatie, werkervaring, kennis van het terrein alsook flexibiliteit bij het in opdracht uitvoeren van andere (faunabeheer)werkzaamheden.

Indien gewenst kan dit in de vorm van een proef worden uitgevoerd. Over een aantal jaren kan dan worden beoordeeld of inzet van een dergelijk team heeft geleid tot meer of andere resultaten dan zoals deze tot op heden door de vrijwillige faunabeheerders werden uitgevoerd.

Draagvlak Fryske Partijen

Uit de draagvlak peiling bij Friese natuur en agrarische organisaties volgt dat de meningen over een professioneel team van faunabeheerders uiteenlopen.

De jagersverenigingen en ook de belangenbehartigers van particuliere grondeigenaren zijn eensgezind in hun afwijzing van het idee om een professioneel team van faunabeheerders te formeren. De agrarische organisaties en ook de organisaties die zich richten op agrarisch natuurbeheer en weidevogelbescherming reageren hoofdzakelijk afwijzend op het idee. Maar daarbij wordt wel nuancering aangebracht dat voor bepaalde type – gespecialiseerde – handelingen inzet van professionals mogelijk gewenst of noodzakelijk kan zijn.

De Terrein Beherende Organisaties en ook het Wetterskip Fryslân zien dat het voor bepaalde situaties en ook vanwege bepaalde (wettelijke) belangen wenselijk kan zijn dat specifiek werk door professionele faunabeheerders wordt uitgevoerd. Juist daar waar specialismen nodig zijn, maar ook om te borgen dat bepaalde vormen van faunabeheer doelgericht en aanstuurbaar zijn, bijvoorbeeld het optreden bij acute situaties of daar waar vrijwilligers niet kunnen of mogen worden ingezet.

Op de vraag welke organisatie een aansturende rol zou moeten krijgen wat betreft een professioneel team verschillen de meningen. Sommige partijen verwijzen naar de provincie. Andere noemen de Faunabeheereenheid of de agrarische collectieven. Vrij unaniem is men van mening dat dit niet bij de WBE's moet worden neergelegd.

Er is een behoorlijke eensgezindheid bij alle partijen dat het formeren van een professioneel team in geen geval ten koste moet gaan van de mogelijkheden die de vrijwilligers hebben om het faunabeheer te kunnen blijven uitvoeren. De inzet van alle vrijwilligers is en blijft de ruggengraat van het faunabeheer in brede zin. Professionele inzet dan ook alleen als aanvulling op de inzet van vrijwillige faunabeheerders, zeker niet in de plaats van!

Ook de oproep aan zowel de provincie als het Rijk om meer werk te maken van het wegnemen van onnodige of onredelijke juridische beperkingen (met name meer vrijstellingen en ruimere ontheffingen) wordt herhaaldelijk door verschillende partijen in de interviews ingebracht.

1. Aanleiding

In Provinciale Staten van Fryslân is in de Statenvergadering van 16 september 2020 een door de VVD, CDA en FvD ingediende motie¹ aangenomen. In deze motie wordt het provinciebestuur opgeroepen te onderzoeken of een professioneel jagersteam opgezet zou moeten worden. Dit ter ondersteuning van de WBE's bij hun taken op het gebied van schadebestrijding en beheer.

In de motie wordt – samengevat – gesteld dat de uitvoering van beheertaken door de Wildbeheereenheden en de coördinerende taak van de Faunabeheereenheid Fryslân op hoog kwalitatief niveau staat. De aangesloten jagers moeten worden beschouwd als goed opgeleide en vakkundige veldmensen en doen als vrijwilliger veel werk op gebied van schadepreventie, schadebestrijding en ook beheer van populaties.

Geconstateerd wordt vervolgens dat door opgelegde beperkingen via wet- en regelgeving de uitvoerende jachtaktehouders onvoldoende uitvoering hebben kunnen geven aan noodzakelijk ingrijpen of schadebestrijding waardoor bepaalde populaties ongehinderd konden doorgroeien. Zodanig dat de situatie voor sommige soorten uit de hand is gelopen. Met als gevolg dat het beheer van populaties of het uitvoeren van schadebestrijding voor deze vrijwilligers een moeilijke (en vaak niet populaire) opgave is geworden.

Kaders en definities

Om de opdracht en de intentie van de motie in Provinciale Staten goed te kunnen inpassen in een advies hebben wij ervoor gekozen om eerst een aantal gebruikte begrippen nader te specificeren. En dan met name:

Wat wordt in dit advies verstaan onder een professioneel jagersteam of professioneel faunabeheer
Gebruik van de term 'jagersteam' of 'jager' is verwarrend. De term 'faunabeheerder' verdient de voorkeur boven 'jager' omdat het gebruik van deze laatste benaming de indruk wekt dat het hier gaat om 'jachtaktehouders' die zich enkel richten op de benuttingsjacht (de jacht op de vijf wildsoorten binnen het jachtseizoen).

Een faunabeheerder is daarentegen iemand die zich richt op het beheren van meer of andere diersoorten dan de wildsoorten.

Professioneel faunabeheer is een meer algemeen gehanteerde term voor personen die op professionele basis, in opdracht of in dienst van een organisatie, faunabeheerhandelingen verrichten. Een professioneel team van faunabeheerders is een samenwerkend en gespecialiseerde groep (in welke juridische vorm dan ook) van jachtaktehouders die, tegen een financiële tegenprestatie, in opdracht of in dienst van een organisatie werken. Zie ook paragraaf 3.1 voor het onderscheid tussen wat vrijwillige faunabeheerders en wat professionele faunabeheerders doen.

De taken van een Wildbeheereenheid (WBE)

Hoewel verondersteld kan worden dat de taken bekend zijn, hieronder een verkorte weergave van de WBE-taken zoals in de Wet natuurbescherming (artikel 3.14) en in de Provinciale Verordening Natuurbescherming Fryslân² (par 4.4) is opgenomen:

De wildbeheereenheden in Fryslân:

- Hebben een coördinerende en bevorderende rol in het duurzaam beheren van populaties van wilde dieren, in samenwerking met en ten dienste van grondgebruikers of terreinbeheerders;
- Geven uitvoering aan het door de Faunabeheereenheid vastgestelde – faunabeheerplan;
- Hebben een adviesrol richting de Faunabeheereenheid over het faunabeheerplan/de faunabeheerplannen;

¹ Motie Professioneel provinciaal jagersteam, nr 03, VVD – Marten Dijkstra, FvD – Maarten Goudzwaard en CDA – Attje Meekma, Statenvergadering 16 september 2020

² Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017

- Coördineren de door de leden uit te voeren (trend) tellingen van soorten waarvoor een Faunabeheerplan is opgesteld/vastgesteld en leveren deze gegevens aan bij de Faunabeheereenheid;
- Zorgen voor coördinatie van de wettelijke verplichting van jachtaktehouders om de door hen gedode dieren bij de Faunabeheereenheid te melden;
- Informeren de leden over regelgeving en andere relevante zaken in relatie tot faunabeheer.

Wat uit bovenstaande volgt is dat een WBE een zelfstandige organisatie is die niet ondergeschikt is aan de Faunabeheereenheid. Weliswaar voert de WBE handelingen uit conform een door de Faunabeheereenheid vastgesteld faunabeheerplan, maar de FBE kan die uitvoering niet afdwingen of op een andere wijze de verenigde jachthouders met jachtakte verplichtingen opleggen. De WBE staat daarbij ten dienste van de grondgebruikers, dit voor zover de grondgebruikers zelf niet kunnen (of mogen) optreden bij dreigende schade. Bijvoorbeeld omdat zij zelf niet beschikken over een jachtakte. Er is een voorkeur bij de wetgever te bespeuren dat grondgebruikers ook lid worden van een WBE om een goede coördinatie van het faunabeheer in het gebied mogelijk te maken.

2. Draagvlakpeiling Fryske Partijen

In de motie van september 2020 is door Provinciale Staten aangegeven dat zij, naast het gevraagde onderzoek, ook willen weten of er draagvlak bestaat voor een dergelijk jagersteam bij de betrokken Friese partijen.

Voor de draagvlakpeiling zijn de volgende partijen benaderd. Door hen aangewezen contactpersonen hebben (mondeling en/of schriftelijk) gereageerd:

- Jagersverenigingen: KNJV, NOJG, WBE Dongeradiel, WBE Gaasterland. Daarnaast heeft ook de WBE Skarsterlân het initiatief genomen om schriftelijk een standpunt in te dienen. Ook deze inbreng is meegenomen in onderstaande samenvatting onder 'jagersorganisaties'.
- Particulier grondbezit/Terrein Beherende Organisaties (TBO's): Het Friesch Grondbezit, It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en Vereniging Natuurmonumenten.
- Agrarisch natuurbeheer/Weidevogelbescherming: Het Kollektivenberied Fryslân en de Bond Friese Vogelwachten (BFVW).
- Belangenorganisaties Landbouw/veeteelt: Land en Tuinbouw Organisatie (LTO) en Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV).
- De Faunabeheereenheid Fryslân.
- Overheid/bevoegd gezag: Wetterskip Fryslân en Provincie Fryslân.

Samenvatting meningen en aanbevelingen uit het veld

Uit de gevoerde interviews volgt dat het draagvlak bij de Friese partijen over de nut en noodzaak van een provinciaal team van professionele faunabeheerders' wisselt.

Meest opvallende en breed gedragen reactie tijdens de interviews was dat men nog steeds de (Rijks-, maar ook zeker Provinciale-) knellende regelgeving ervaart als hét grootste struikelblok om het noodzakelijke faunabeheer goed uit te voeren.

Er wordt verwezen naar beperkende regels die in de Wet natuurbescherming direct al aan jachtaktehouders worden opgelegd. Ook wordt de Provincie Fryslân als bevoegd gezag verweten dat zij (nog steeds) onvoldoende gebruik maakt van de ruimte die de wet biedt. Er is behoefte aan meer en ruime vrijstellingen. Ook heerst het gevoel dat de provincie te terughoudend is met het op voorhand afgeven van ruime ontheffingen die ook werkbaar zijn voor de jachtaktehouders zelf. Ook de faunabeheereenheid wordt aangesproken dat zij in het faunabeheerplan al op voorhand beperkingen opleggen waardoor ook de aanvraag om ruime ontheffingen niet meer mogelijk is. Zo lang deze beperkingen niet worden opgeheven zien de (verenigingen van) jachtaktehouders geen meerwaarde in het instellen van een provinciaal team van professionele faunabeheerders.

Jagersorganisaties

(NOJG/Jagersvereniging en de Wildbeheereenheden)

De geïnterviewde verenigingen van jagers, zowel de belangenverenigingen als de Friese Wildbeheereenheden zijn unaniem in hun afwijzing van het idee om een professioneel team van faunabeheerders in te stellen. Gesteld wordt dat de vrijwilligers, verenigd in de WBE's, prima in staat zijn om de taken voor wat betreft schadebestrijding en populatiebeheer zelf uit te voeren. Verder wordt het idee dat een jachtaktehouder een ander met een geweer in zijn veld kan aantreffen met wantrouwen aangezien. De geïnterviewde WBE's herkennen ook geen problemen in hun eigen werkgebied waarvoor inzet van een professioneel team nodig zou zijn. Richting de provincie wordt opgeroepen om vooral meer in te zetten op het faciliteren van de vrijwilligers, met name door het wegnemen van overbodige regels en belemmeringen, eventueel aangevuld met kostenvergoedingen. Bij jachtaktehouders mag niet het risico worden neergelegd hun jachtakte te verliezen door onbedoeld overtreden van een onlogische of onwerkbare regel of voorschrift. Van de politiek wordt gevraagd om meer pro-actief te ageren wanneer er een probleem dreigt te ontstaan en niet pas te wachten met maatregelen nemen als er al sprake is van serieuze schade of overlast.

De jagersvereniging en de NOJG herkennen wel dat inzet van professionele faunabeheerders in bepaalde situatie wenselijk kan zijn. En dan met name daar waar gebruik van specifieke vangmiddelen – of de daarbij nodige tijdsinzet – redelijkerwijs niet door vrijwillige jachtaktehouders kan of mag worden uitgevoerd. Als voorbeeld wordt genoemd het vangen van steenmarters ten behoeve van de bescherming van weidevogels. Dit is ook een taak die eventueel kan worden uitgevoerd door de muskusrattenvangers.

Terrein Beherende Organisaties/Terreineigenaren

(Staatsbosbeheer, It Fryske Gea en Het Friesch grondbezit)

De geïnterviewde organisaties zijn unaniem in hun waardering voor de inzet van de WBE's en de daarbij aangesloten vrijwillige jachtaktehouders.

Omtrent de nut en noodzaak voor het formeren van een professioneel team van faunabeheerders lopen de meningen uiteen. Het Friesch grondbezit is daarvan een 'vurig tegenstander' en is van mening dat vooral het gebrek aan inzicht en lef bij de provincie er voor zorgt dat vrijwillige jachtaktehouders schadebestrijding en beheer slechts beperkt kunnen uitvoeren. Het formeren van een professioneel team ondermijnt het vertrouwen in, en de motivatie van, de WBE's en de vrijwillige jagers.

Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten zien daarentegen wel voordelen in een professioneel team, vooral vanwege de aansturing die wel aan professionals kan worden opgelegd, maar niet aan de vrijwillige jagers kan en mag worden opgelegd. Natuurmonumenten ziet vooral inzet van professionele faunabeheerders ten behoeve van weidevogelbescherming, mede vanwege de specifieke kennis en vaardigheden die daarvoor nodig zijn. Aan professionele jachtaktehouders kunnen en mogen zwaardere eisen voor wat betreft opleiding en kennis worden opgelegd.

Taken neerleggen bij de muskusrattenbestrijders heeft niet de voorkeur van Staatsbosbeheer. Dit vanwege de zeer specifieke kennis van de medewerkers. Voor uitvoering van andere faunabeheertaken zijn, naar de mening van Staatsbosbeheer, andere – bredere kwaliteiten nodig. Natuurmonumenten daarentegen stelt dat juist de muskusrattenbestrijders goede en professionele krachten zijn die ook breder ingezet zouden kunnen worden dan nu het geval is. Zij weten om te gaan met vallen, hebben kennis van protocollen en zij worden goed gecoördineerd.

It Fryske Gea ziet dat de inzet door vrijwilligers voor sommige faunabeheeractiviteiten tegen grenzen aanloopt. Het werk kost veel tijd en daardoor is geregeld sprake van capaciteitstekort. Voorbeeld is het bestrijden van ganzen. Net als Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten ziet It Fryske Gea dat een belangrijk voordeel van een professioneel team zit in de aanstuurbaarheid daarvan. Zeker voor acute inzet. Dit in tegenstelling tot vrijwilligerswerk, waar dwingende aansturing én acuut optreden een stuk lastiger is. It Fryske Gea adviseert wel om de WBE's ruimte te geven om zelf iets te regelen binnen het eigen gebied. Zet een eventueel professioneel team in daar waar echt acute inzet nodig is.

Qua organisatie adviseert zowel It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten om een eventueel te formeren professioneel team niet onder te brengen bij de WBE's. Onder welke organisatie dan wel verschillen de meningen. Natuurmonumenten ziet deze vooral onder aansturing van de provincie zelf. Maar andere organisaties geven aan dat dit onder aansturing van de Faunabeheereenheid zou kunnen.

Landbouw en veeteelt

(LTO en NMV)

Zowel LTO als de NMV zijn van mening dat het vooral de beperkende regels zijn die – mede of vooral – door de provincie zelf worden opgelegd de oorzaak zijn van achterblijvende schadebestrijding. Zowel LTO als NMV wijzen op de problemen die de grondgebruikers (agrariërs) hebben in relatie tot administratie en voorwerk dat zij moeten doen om voor een tegemoetkoming in schade in aanmerking te kunnen komen. Dit leidt tot veel bureaucratisch voorwerk en komt een efficiënte en snelle schadebestrijding niet ten goede.

LTO stelt in algemene zin dat 'de meeste winst op het gebied van faunabeheer te behalen valt door het opheffen van een groot deel van de door de Provincie Fryslân opgelegde beperkingen'. Een

professioneel team kan in specifieke gevallen van nut zijn, maar eerst dienen vrijwillige jagers te worden ingezet. Zulk een professioneel team zou moeten opereren onder de verantwoordelijkheid van de provincie, maar in samenspraak met WBE's'.

Verder adviseert LTO om een professioneel team vooral in te zetten op taken waar vrijwilligers niet of niet in voldoende mate aan toe komen of dit om andere reden niet kunnen of willen uitvoeren; te denken aan het prikken van eieren zomerganzen of werkzaamheden waar heel specifieke vaardigheden voor nodig zijn; het zetten van klemmen bijvoorbeeld. Dat laatste zou ook bij de muskusrattenvangers kunnen worden neergelegd.

De NMV volgt hier in grote lijnen de mening van de LTO. En stelt daarbij dat 'de muskusrattenvangers goed werk verrichten. Zij zijn echte professionals, deskundigen uit de praktijk met kennis van natuur. Zij zouden evenals terreinopzichters van de TBO's en inspecteurs van Rijkswaterstaat en kantonniers van de provincie "mits voorzien van een toestemming" van hun principalen, (grondgebruikers en jachthouders!) ook goed en aanvullend werk kunnen verrichten op het gebied van faunabeheer en schadebestrijding'.

Toch vindt de NMV het zinvoller in te zetten op verbetering van organisatie en kennis bij WBE's en pleiten zij ervoor dat overheden én TBO's lid worden van de lokale WBE. De NMV merkt in algemene zin op dat in hun beeld de ambtelijke kennis bij vooral de provincie ontoereikend is voor wat betreft de inhoud van de wetgeving en dat zij onvoldoende zicht hebben op de wettelijke rechten van grondgebruikers in het voorkomen en bestrijden van schade. Tevens wordt opgemerkt dat de provincie zelf als jachthouder ook tekortschiet in het uitvoeren van noodzakelijk faunabeheer op de eigen gronden.

Agrarisch natuurbeheer en weidevogelbeheer

(Het Kollektivenberied en de Bond Friese Vogelwachten - BFVW)

Het Kollektivenberied vindt wel herkenning in de samenvatting van de motie. Vrijwilligers kunnen en willen wel, maar regels en publieke opinie en beperkingen werken tegen.

Het Kollektivenberied ziet een professioneel team van faunabeheerders zich enkel richten op de uitvoering van een overheidstaak, en zou daarom ook onder de verantwoordelijkheid van de provincie moeten vallen. Het BFVW ziet een professioneel team enkel voor zich als zij zich richten op de bescherming van weidevogels. Dan zou een dergelijk team beter direct onder de Collectieven moeten worden gehangen.

Het Kollektivenberied noemt het voordeel van een professioneel team dat hiermee specialistische kennis verzameld kan worden en ook op peil gehouden. Kennis die bij vrijwilligers vervaagt als zij bepaalde vaardigheden voor langere periode niet gebruiken. Een professioneel team kent mogelijk voordelen in acute situaties, maar vraag is of er op langere termijn voldoende werk voor een dergelijk team is. Als aan vrijwilligers minder beperkingen wordt opgelegd, er wordt geïnvesteerd in opleidingen en het publiek voldoende wordt voorgelicht, zouden zij hun werk beter kunnen verrichten dan nu het geval is.

Standpunt van de BFVW is dat de nu al in Friesland actieve vrijwillige jagers moeten worden beschouwd als professioneel werkende vrijwilligers. Zij kennen hun eigen veld het beste en voeren ook schadebestrijding uit. Inbreng vanuit een andere partij zoals een professioneel jagersteam levert geen meerwaarde. Door de BFVW is al 3 of 4 jaar geleden voorgesteld om – ten behoeve van predatorenbeheer ter bescherming van de weidevogels - interventieteams samen te stellen. Die teams zouden dan bestaan uit vrijwillige jagers uit de eigen WBE.

De teams van muskusrattenvangers zouden kunnen worden uitgebreid, maar in verband met de kennis die daarvoor nodig is, is het Kollektivenberied van mening dat het hier vooral zal moeten gaan om maatregelen ten behoeve van de bescherming van weidevogels. Denk daarbij aan predatoren als ratten en steenmarters. Ook de BFVW herkent de voordelen van het team muskusrattenvangers. Door hun specifieke kennis van het veld en de vaardigheden met gebruik van klemmen en vallen zouden zij ook een team van steenmarterbestrijders kunnen vormen. Maar een dergelijke aanpak zou ook door anderen kunnen worden uitgevoerd, bijvoorbeeld het idee van de BFVW om (met vrijwillige jagers) een interventieteam samen te stellen.

Uitvoeringsorganisatie

(Faunabeheereenheid Fryslân)

Volgens de FBE-Fryslân tast het instellen van een professioneel team van faunabeheerders de vertrouwensrelatie aan tussen FBE, WBE's en de aangesloten jachtaktehouders. Uitgangspunt moet zijn dat de WBE's zelf kunnen ingrijpen wanneer bepaalde jachtaktehouders of jachthouders niet of niet voldoende uitvoering geven aan de gewenste of in het faunabeheerplan vastgestelde inzet en doelen voor wat betreft afschot.

De vrijwillige jagers lopen vooral tegen beperkingen aan die hen vanuit de overheid worden opgelegd; voorbeelden zijn de uitvoering van de ontheffing lichtbak vos. Grondgebruikers willen hier niet altijd aan meewerken. Na vernietiging van de ontheffing gebruik kraaienvangkooi durft of wil de provincie geen nieuwe ontheffing af te geven. In bijzondere gevallen zou het gewenst zijn om een nestboom van een buizerd te kappen. Dat lijkt nu niet mogelijk te zijn; dit wordt op algemene gronden op voorhand al door de provincie geblokkeerd.

Ook het beheer van reeën of damherten kan prima aan vrijwillige jachtaktehouders worden overgelaten. Als bovenstaande voorbeelden goed worden geregeld heeft de inzet van een professioneel team geen meerwaarde.

Ook de inzet van medewerkers van het Wetterskip (muskusrattenvangers) ziet de FBE niet als een zinvolle oplossing 'omdat de jagers (lees vrijwillige jachtaktehouders) nu al ruime afspraken hebben met grondgebruikers, ook ruim buiten de gebiedsdelen waar de muskusrattenvangers nu werkzaam zijn (kades en dijken in eigendom bij het Wetterskip)'. Voor het valwild is inmiddels geregeld dat dit door een aantal vrijwillige jachtaktehouders binnen Fryslân wordt afgehandeld.

Dat het gebruik van een geluiddemper door de minister van Justitie kan worden toegestaan, ziet de FBE als enig voordeel bij de inzet van professionele faunabeheerders. Dit middel wil de minister niet toestaan aan vrijwilligers.

Overheid/bevoegd gezag

(Wetterskip Fryslân)

In het verleden is overleg geweest met de provincie voor inzet van muskusrattenbestrijding voor andere taken. Toen is dat door het Wetterskip afgewezen omdat zij toen nog volop bezig waren de muskusrattenpopulatie terug te brengen. Nu is de situatie geheel anders geworden. De aanpak van de muskusratten in Fryslân is zodanig succesvol dat de medewerkers nu andere taken op zich (kunnen) nemen. Door uitbreiding in rollen/taken en het bestrijden van invasieve exoten heeft het Wetterskip de term muskusrattenbestrijding vervangen door exotenbestrijding. De afgelopen jaren zijn medewerkers ook tijdelijk gedetacheerd naar andere provincies om daar de muskusrattenstand terug te brengen. De Friese aanpak wordt als voorbeeld gezien door andere provincies. De medewerkers zijn breed geschoold, hebben zelfsturende teams en zijn door hun brede achtergrond direct in te zetten bij calamiteiten of acute situaties. Mede daarom worden de muskusrattenbestrijders al ingezet op andere faunabeheerwerkzaamheden zoals kadeschouw, invasieve exotenbestrijding, vismonitoring (in samenwerking met ecologisch bureau), onderhoud van vistrappen, etc. Ook zullen de muskusrattenbestrijders in de toekomst betrokken worden bij het monitoren en beheren van de groeiende beverpopulatie binnen de provincie. Uit ervaringen van medewerkers van het Wetterskip bij andere faunabeheerprojecten constateert het Wetterskip dat de gemiddelde inzet van vrijwillige faunabeheerders niet op elk vlak het noodzakelijk niveau heeft. WBE's draaien op vrijwilligers en mede daardoor te weinig resultaatgericht. Inzet is soms beperkt tot na werktijd en in het weekend.

(Provincie Fryslân)

De ambtelijke reactie vanuit de provincie Fryslân geeft aan dat de populaties van een aantal diersoorten dusdanig groot zijn dat WBE's soms moeite hebben de schade beperkt te houden. Voorbeelden zijn ganzen en reeën. WBE's slagen er niet in de gewenste of noodzakelijke aantallen daadwerkelijk via afschot te verminderen. Ook afschot op (invasieve) exoten als de Canadese gans, Nijlgans en verwilderde dieren (waaronder de verwilderde kat) blijft achter.

Jaren geleden is een met deze motie vergelijkbare motie ingediend. Daar kwam van jagers en grondgebruikers de reactie op dat zij professionele jaagteams niet zagen zitten. Reden daarvoor was onder meer dat zij niets zagen in het idee om anderen personen in hun jachtveld te hebben. De WBE's hebben toen aangegeven een eventueel verjaagteam zelf wel te kunnen organiseren. Niet duidelijk is of dit ooit echt van de grond is gekomen. Vooral bij exoten, diersoorten die relatief weinig voorkomen en diersoorten waarbij specialistische kennis van hun gedrag nodig is én bij tijdrovende opdrachten zou een professioneel jagersteam meerwaarde kunnen hebben. Uitbreiding van het bestaande muskrattenteam is in het verleden al eens onderzocht en dat bleek toen lastig te zijn.

3. Inhoudelijk Professioneel Team Faunabeheerders

Dit hoofdstuk bevat een zo objectief mogelijke benadering en beantwoording van de vragen die bij de opdracht zijn meegegeven. Voor de beeldvorming is een korte inventarisatieronde uitgevoerd binnen geheel Nederland naar ervaringen met vergelijkbare vormen van professioneel faunabeheer. De resultaten daarvan zijn samengevat in bijlage 1.

3.1 Onderscheid tussen vrijwillig en professioneel faunabeheer

Vrijwillig faunabeheer

Het uitvoeren van faunabeheer is een zeer intensieve en tijdrovende zaak. Op dit moment wordt vrijwel al het uitvoerend werk op gebied van faunabeheer (populatiebeheer, schadebestrijding, afhandeling valwild) uitgevoerd door vrijwillige jachtaktehouders, aangesloten bij de wildbeheereenheden. De jachtaktehouders doen dit uitvoerende werk graag en zijn in de regel ook zeer positief ingesteld om het werk uit te voeren met de beperkte middelen en binnen de soms onhandige tijdstippen die de wetgever hen toestaat. Het staat vast dat deze jachtaktehouders goed geschoold zijn en hun werk op kwalitatief hoog niveau uit kunnen voeren. Desondanks worden aan deze vrijwilligers (te) hoge verplichtingen en verwachtingen opgelegd. De vraag mag gesteld worden of van vrijwilligers kan worden verwacht dat zij verantwoordelijk worden gemaakt voor het al dan niet behalen van provinciale beleidsdoelen. Zoals getalsmatige reductieopgaven, terugdringen schadeomvang etc. Gevoelsmatige elementen als weidelijkheidsregels, geen persoonlijke noodzaak zien om een bepaald dier te moeten doden voor een beleidsdoel, morele bezwaren tegen het doden van dieren die daarna moeten worden weggegooid zijn hogere drijfveren voor een jager dan de door de overheid bedachte (beleids)resultaten. Ook zullen lang niet alle jachtaktehouders de mogelijkheden hebben om op voor hen ongunstige tijden veldwerk te verrichten of op de momenten dat deze werkzaamheden het meeste effect sorteren. Daarnaast speelt in bepaalde situaties dat ook grondgebruiker of verhuurder van het jachtrecht beperkingen opleggen aan de jachtaktehouder. Te denken aan 0-opties in jachtcontracten, beperkingen waar wel of niet in een gebied mag worden opgetreden etc. Al deze elementen maken dat vrijwilligers zich lang niet altijd verplicht voelen, maar ook soms (juridisch) gehinderd worden om mee te werken aan doelstellingen in een faunabeheerplan. De morele opdracht van de vrijwilliger aan zichzelf, alsook de beperkingen opgelegd door jachthouder of grondgebruiker wegen zwaarder dan de door de overheid of Faunabeheereenheid gegeven opdracht om de doelen uit een faunabeheerplan of provinciebeleid te halen.

Daarnaast spelen ook de beperkingen die de wet- en regelgeving aan de vrijwillige jachtaktehouders opleggen een flink demotiverende rol om bepaalde handelingen uit te voeren. Jachtaktehouders zien nog steeds veel klemmende regelgeving die hen hinderen het veldwerk optimaal uit te voeren. Daarnaast leidt een kleine fout in de uitvoering al gauw tot intrekking van de jachtakte door de korpschef van Politie. De lasten en risico's wegen onevenredig zwaar in het nadeel van de vrijwillige jachtaktehouders.

Professioneel Faunabeheer

Uitvoering van taken die de verantwoording zijn van de overheid of die een hoog afbreukrisico in zich dragen kan eigenlijk alleen via (aansturing door) professionals. En dit is niet goed georganiseerd. In feite bestaat er geen organisatiestructuur waarbij, vanuit een professionele organisatie, vrijwilligers op een eenduidige en gestructureerde manier worden aangestuurd en waarbij deze vrijwilligers ook worden beschermd of afgeschermd³ tegen gevolgen door vergissingen of ongelukken.

³ Uiteraard hebben jachtaktehouders allen de verplichte Jachtaansprakelijkheidsverzekering. Maar daarnaast voelen jachtaktehouders zich nog altijd 'opgejaagd' wild als het gaat om de kans op intrekking van hun jachtakte door de Korpschef van Politie, ook bij kleine vergissingen of onbedoelde overtredingen.

Een (privaatrechtelijke) opdracht aan een professional met een duidelijk resultaatdoel (bijvoorbeeld bijdragen aan doelen uit een faunabeheerplan of actief en binnen korte periode verwijderen van bepaalde diersoorten uit de Friese natuur) legt aan deze persoon een verplichting op om deze taak uit te voeren en het afgesproken resultaat te behalen. Daarbij zal een professional zich juridisch én moreel gebonden voelen aan deze opdracht. Verder zorgt de opdrachtgever of werkgever voor een juridische en morele backup voor de medewerkers in geval van problemen door vergissingen in de uitvoering of andere oorzaken die de uitvoering van het werk in de weg kunnen staan. Dit zijn zaken waar vrijwilligers niet op kunnen terugvallen. Voorbeelden zijn de door medewerkers van Staatsbosbeheer uit te voeren afschot in de Oostvaardersplassen, de professionele faunabeheerders op en rond luchthavens en ook de in het gehele land functionerende muskusrattenbestrijdingsorganisaties.

In algemene zin volgt uit de voor dit onderzoek uitgevoerde inventarisatie naar aanpak elders in Nederland dat ondersteuning door een 'Provinciaal team van professionele faunabeheerders':

- kansen biedt voor specialistische faunabeheerwerkzaamheden die – vanwege groot afbreukrisico voor ecologie, veiligheid, volksgezondheid of vanwege rechterlijke uitspraken – niet uitgevoerd mogen of kunnen worden door vrijwilligers;
- zorgt voor een goede en onafhankelijke onderbouwing én uitvoering van ontheffingen voor gebruik van bij EU-richtlijnen of bij wet verboden middelen;
- leidt tot deskundige en ecologisch verantwoorde uitvoering van faunabeheerwerkzaamheden in natuurgebieden;
- Leidt tot een hogere maatschappelijke acceptatiegraad door betere communicatie en transparantie.

Professioneel faunabeheer in aanvulling op vrijwilligerswerk – niet in plaats van

Wat ook uit veel van de gevoegde gesprekken volgt is dat het formeren van een professioneel team in geen geval ten koste moet gaan van de mogelijkheden die de vrijwilligers hebben om het faunabeheer te kunnen blijven uitvoeren. De inzet van alle vrijwilligers is en blijft de ruggengraat van het faunabeheer in brede zin. Professionele inzet alleen *als aanvulling* op de inzet van vrijwillige faunabeheerders, *zeker niet in de plaats van*. Het formeren van een professioneel team mag niet tot gevolg hebben dat de vrijwilligers het recht of mogelijkheid om in eigen veld deze soorten te beheren of te bestrijden kwijtraken.

3.2 Algemene aanbeveling - nut en noodzaak

Onderwerp/vraagstelling

In deze paragraaf wordt een uitwerking gegeven van de vraag 'welke aanbevelingen er in algemene zin zijn voor het al dan niet instellen van een professioneel team' en de vraag 'of er ook bij de Friese partijen die betrokken zijn bij beheer en schadebestrijding draagvlak of behoefte bestaat voor een dergelijk team'.

Aanbeveling

Onze aanbeveling is om wel te gaan nadenken over het formeren van een team van professioneel opererende faunabeheerders binnen de provincie Fryslân. Dit team moet dan een concrete opdracht krijgen ter uitvoering van faunabeheertaken die gericht zijn op de bescherming van publieke taken. Dan doelen wij specifiek op de wettelijke belangen waarvoor de (provinciale) overheid aan de lat staat: het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid, de veiligheid van het luchtverkeer én de bescherming van wilde flora of fauna en/of de instandhouding van de natuurlijke habitats. Juist omdat hier dwingende redenen kunnen zijn om snel en gericht resultaten te bereiken, zien wij nut in een dergelijk team.

Over de noodzaak voor het formeren van een professioneel team kan geen richting gevende aanbeveling worden gedaan. Noodzaak treedt op als bepaalde maatregelen tot op heden niet, of niet voldoende worden uitgevoerd en waardoor de benoemde publieke belangen in gevaar kunnen komen. Wij beschikken niet over concrete informatie waaruit dit zou blijken. Uit informatie bij andere provincies, maar ook ambtelijk bij de provincie Fryslân komt wel in algemene zin het beeld naar voren dat bepaalde faunabeheerhandelingen, die nu volledig bij vrijwilligers zijn belegd, niet optimaal worden uitgevoerd. Zo blijft afschot van reeën en ganzen achter waardoor beleidsdoelen niet gehaald worden of waardoor de verkeersveiligheid niet voldoende gewaarborgd is. Concrete informatie zou moeten volgen uit de (jaar)verslagen van de Faunabeheereenheid. Er wordt op dit moment binnen de provincie Fryslân gewerkt aan een nieuw faunabeleid⁴. Mogelijk volgt daaruit of en zo ja er noodzaak bestaat om bepaalde faunabeheerhandelingen neer te leggen bij een apart te formeren professioneel team.

Het draagvlak bij de Friese partijen voor een provinciaal professioneel team is in het algemeen niet groot. Uit de interviews (zie hoofdstuk 2) volgt dat veel partijen – elk vanuit de eigen zienswijze op deze materie – het niet zien zitten dat er een aparte groep van jachtaktehouders komt die boven het recht van de jachthouder/jachthuuder alsook de grondgebruiker, faunabeheerhandelingen gaat uitvoeren. Zeker wanneer het zou gaan om het bestrijden van schade aan particuliere belangen (waaronder ook schade aan de landbouw wordt verstaan). Ook vanwege de mogelijke inbreuk op het eigendomsrecht wordt de vorming van een provinciaal team dat zich gaat richten op dit belang niet aangeraden.

Toelichting/achtergrond

Publieke-/overheidstaken

Het inzetten van een 'provinciaal team van professionele faunabeheerders' lijkt alleen te verdedigen als deze groep van personen zich richt op het behalen van doelen waarvoor de overheid – en dan met name de provinciale overheid – een wettelijke verantwoordelijkheid draagt. Het gaat dan om faunabeheerhandelingen ter uitvoering van overheidstaken of die gericht zijn op het beschermen van publieke belangen. Te denken aan de handhaving van de openbare veiligheid, de volksgezondheid, bescherming en behoud van natuur en milieu, maar ook andere 'veiligheids' aspecten zoals de zorg voor voedselveiligheid, het welzijn van mens en dier en het voorkomen van verspreiding en het indammen van uitbraken dierziekten/zoönosen^{5, 6}.

Vertaald naar de in de Wet natuurbescherming benoemde wettelijke belangen zijn dit:

- het belang van de volksgezondheid;
- het belang van de openbare veiligheid;
- het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- de bescherming van wilde flora of fauna en/of de instandhouding van de natuurlijke habitats.

Hieraan kan ook worden toegevoegd 'het voorkomen of bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren', daar de zorg voor dierenwelzijn ook gerekend mag worden tot de overheidsverantwoording.

Daarnaast volgt uit de Wet natuurbescherming (artikel 2.2 en 2.6 lid 1) dat Gedeputeerde Staten verantwoording dragen voor het behalen van Natura 2000-instandhoudingsdoelen en dat zij - indien deze niet worden gehaald - maatregelen dienen te treffen. Onder deze maatregelen kunnen ook het uitvoeren van noodzakelijke faunabeheerhandelingen in Natura 2000-gebieden worden verstaan.

⁴ Bron: Startnotitie beleidsnota beheer en schadebestrijding, Herziening nota Libje en libje litte, versie GS 10 maart 2020, t.b.v. PS 27 mei 2020.

⁵ In geval van optreden van meldingsplichtige besmettelijke dierziekten of zoönosen ligt de bevoegdheid voor het treffen van maatregelen bij de Minister van LNV en de NVWA. Mocht inzet van een lokaal professioneel team van faunabeheerders nodig zijn, dan zal dit gebeuren op afroep. In dit rapport wordt hier vooralsnog geen rekening mee gehouden.

⁶ Een andere expliciete overheidstaak is Landsverdediging of Defensie. Omdat dit exclusief een Rijkstaak is wordt deze in dit rapport niet verder benoemd.

Verder hebben Gedeputeerde Staten sinds 2018 de taak gekregen om bepaalde invasieve exoten actief te bestrijden.

Particuliere/economische belangen

Het oprichten en inzetten van een jagersteam, in opdracht of in dienst van de provincie, enkel met het doel om schade- of overlastbestrijding uit te voeren ten behoeve van particulieren of bedrijven moet worden beschouwd als een mogelijke inbreuk op het eigendomsrecht. Hiervoor is met zekerheid geen draagvlak bij de partijen. Daarom is het niet aan te bevelen deze taken aan een eventueel op te richten professioneel jagersteam Fryslân toe te kennen. Indien het provinciebestuur zich wel verantwoordelijk acht voor deze taak dan moge het duidelijk zijn dat in dat geval het juridisch domein van het privébezit van burgers en bedrijven zal worden betreden en een overheid zich rekenschap zal moeten geven of eventuele inbreuk op eigendomsrecht (waar ook het jachtrecht onder wordt verstaan) gerechtvaardigd is.

Ook is dit niet eenvoudig te verenigen met wat de wetgever hiervoor aan mogelijkheden en rechten heeft toegekend aan de grondgebruikers zelf, namelijk dat de grondgebruiker het recht en de mogelijkheden moet hebben om zelf maatregelen te nemen ter voorkoming en ter bestrijding van schade door in het wild levende dieren. Hier zullen Provinciale Staten vooral moeten zoeken naar de door partijen herhaaldelijk gevraagde verruiming in wettelijke mogelijkheden en vooral het opnemen van (ruime) vrijstellingen in de provinciale verordening. Uiteraard is het zo dat Gedeputeerde Staten de bevoegdheid van de wetgever heeft gekregen om tegemoetkomingen te verstrekken in geval van faunaschade. En dat er in dat verband wel een (financieel) belang bij de provincie aanwezig is om schade aan particuliere belangen terug te dringen. Maar juist hier ligt de oplossing in het verruimen van de mogelijkheden bij grondgebruikers om zelf schade te voorkomen en zo nodig direct te bestrijden en zeker niet in het formeren van een provinciaal team van faunabeheerders. En hier volgt al uit de startnotitie (zie voetnoot 5) dat het de intentie van het provinciaal bestuur is om onder het nieuwe faunabeleid zo ruim mogelijk in te gaan zetten op het opnemen van vrijstellingen in de provinciale verordening.

Daar waar toch behoefte is aan extra inzet door jachttakehouders, ter bescherming van particuliere economische belangen, wordt geadviseerd om dit aan de bestaande structuren over te laten (faunabeheereenheid of wildbeheereenheden). Een wildbeheereenheid of een ander samenwerkingsverband kan ook zelf besluiten tot het samenstellen van een bestrijdingsteam of interventieteam, ten dienste van de grondgebruikers. Dit behoort ook tot hun (wettelijke) taak. Plaagdierbestrijders kunnen ook worden ingehuurd om overlast- of schadebestrijding uit te voeren ten dienste van particulieren of bedrijven.

3.3 Takenpakket

Onderwerp/vraagstelling

Wat zou het takenpakket en de bijbehorende samenstelling van het professioneel jagersteam moeten zijn.

Aanbeveling

Takenpakket

Het takenpakket van een provinciaal professioneel team van faunabeheerders zal zich primair richten op het uitvoeren van specialistische faunabeheerwerkzaamheden gericht op de bescherming van publieke belangen. Daarbij zal dit team in de meeste gevallen pas worden ingezet als blijkt dat de vrijwillige jachtaktehouders de noodzakelijke maatregelen niet kunnen uitvoeren (hetzij door tijdgebrek, kennistekort, of vanwege te hoog afbreukrisico). De taken van dit professionele team zullen daarbij in de meeste gevallen 'aanvullend' op de door de vrijwilligers uitgevoerde handelingen plaatsvinden.

Samenstelling team

Aanbevolen wordt om binnen het eventueel te formeren team een vaste coördinator aan te stellen die het team inhoudelijk aanstuurt. Het team zelf bestaat uit ca 5 of 6 personen die voldoen aan de functie-eisen die voortvloeien uit het hieronder beschreven takenpakket. Met de aangestelde personen zijn contractuele afspraken gemaakt dat zij direct oproepbaar zijn bij bijzondere situaties. Daarnaast zijn met deze personen vooraf afspraken gemaakt voor seizoensgebonden inzet, daar waar dit nodig is voor noodzakelijk uit te voeren werkzaamheden. Om deze groep professionals kan – indien dat gewenst of noodzakelijk wordt geacht – een schil van speciaal opgeleide en aangewezen vrijwilligers worden geformeerd die onder begeleiding of aansturing van de coördinator en/of de professionele faunabeheerders aanvullende ondersteuning kunnen verlenen.

Toelichting/achtergrond

Takenpakket

Uitgaande van wat in paragraaf 3.2 is beschreven omtrent de rol van een professioneel team, zal het takenpakket er als volgt uit kunnen zien:

Hoofdtaken

- I. Zelfstandig uitvoeren van faunabeheerwerkzaamheden, indien niet of niet voldoende uitgevoerd door vrijwilligers, van:
Het treffen van maatregelen (preventief = verjagend/ontmoedigend) of daadwerkelijk ingrijpen (door middel van vangen en/of doden van diersoorten) in geval van:
 - o Optreden bij daadwerkelijke gevaarzetting (waterveiligheid/verkeersveiligheid alsook veiligheid van het luchtverkeer)-> bestrijding muskusratten/beverratten, ganzen, zwanen nabij vliegvelden/rijkswegen, optreden bij acute gevaarzetting verkeersveiligheid door wilde hoefdieren of uitgebroken vee alsmede de afhandeling van valwild langs rijkswegen/spoorlijnen⁷);
- II. Het uitvoeren van soortspecifieke of specialistische faunabeheerhandelingen in of nabij Natura 2000-gebieden of in overige delen van het buitengebied waaronder te verstaan:
 - o faunabeheerhandelingen gericht op strikt beschermde soorten zoals Habitatrichtlijn IV soort bever of Vogelrichtlijnsoorten met een landelijk ongunstige staat van instandhouding ter bescherming van veiligheid/volksgezondheid;

⁷ De huidige regeling binnen Fryslân voor afwikkeling van aanrijdingen met dieren gebeurt door vrijwilligers. Echter langs rijkswegen is deze inzet niet mogelijk vanwege hoge veiligheidsrisico's. Inzet van professionals met de juiste opleidingen maakt dit wellicht wel mogelijk.

- specifieke soorten waar afschot liever niet wordt gedaan door vrijwilligers vanwege de te verwachten publieke verontwaardiging; te denken aan afschot knobbelzwaan, het wegvangen van ganzen uit stedelijk gebied etc;
 - ecologisch verantwoorde en planmatige ingrepen in populaties van meer algemene soorten (niet strikt beschermd) ten gunste van kwetsbare/gevoelige soorten waarvoor verbeteringsopgaven zijn geformuleerd of waarvoor Nederland/de provincie Europese verplichtingen heeft, of waarvoor provinciaal actief faunabeleid is geformuleerd: bijvoorbeeld het eerder al genoemde predatorbeheer ter bescherming/herstel van de gruttopopulatie en overige weidevogelpopulaties binnen Fryslân.
- III. Bestrijding en eliminatie van invasieve exoten (Europese Verordening invasieve exoten). Gericht op de zogenaamde 'artikel 17 soorten'. Het artikel in de EU-verordening waar specifieke soorten zijn aangewezen waar 'vestiging of introductie moet worden voorkomen of – indien toch worden aangetroffen – er een eliminatieverplichting bestaat. Als deze soorten in Fryslân worden waargenomen zijn Gedeputeerde Staten de partij die verantwoordelijk is om maatregelen te treffen. Voor nu wordt voorzien dat het takenpakket zich zal richten op de soorten wasbeerhond⁸, wasbeer, Rosse stekelstaart. Daaraan kan worden toegevoegd het uit de natuur verwijderen van een aantal verwilderde soorten zoals verwilderde boerengans, verwilderde kat of andere verwilderde – niet beschermde - diersoorten.
- IV. Bijzondere taken/gebruik specifieke vang- of dodingsmiddelen
Een ander mogelijke taak die bij een professioneel jagersteam kan worden belegd is het uitvoeren van een aantal zeer specialistische handelingen of specialistisch gebruik van middelen.
Specialistische handelingen zijn bijvoorbeeld het doden van losgebroken vee dat een risico oplevert voor (o.a.) de verkeersveiligheid.
Verder het uitvoeren van handelingen of gebruik van middelen waarvoor tot op heden slechts met moeite of zelfs in het geheel geen houdbare ontheffing kan worden verstrekt. Denk daarbij aan het gebruik en inzetten van kraaienvangkooien. Door inzet van professionals, gekoppeld aan ecologische begeleiding en direct toezicht, kan een rechter mogelijk beter worden overtuigd dat inzet van een kraaienvangkooi niet in strijd hoeft te zijn met zorgvuldigheidsbeginselen en dat gebruik daarvan plaatsvindt overeenkomstig de voorwaarden die nationale wetgeving en Vogelrichtlijn hieraan stellen.
- V. Ondersteunen en eventueel aansturen van bij de wildbeheereenheid aangesloten vrijwillige jachtaktehouders voor faunabeheerwerkzaamheden bij de uitvoering van de taken onder A t/m E.

Geen vermenging met handhavings-, toezichts- en uitvoeringstaken

Hoewel elders in het land ook uitvoeringstaken zijn neergelegd bij de (groene) toezichthouders of handhavers (zie inventarisatie bijlage 1) wordt een dergelijke constructie afgeraden. Het is ongewenst om de toezichthoudende en handhavende taken te combineren met uitvoeringstaken waarop deze betreffende ambtenaren ook zelf toezicht moeten houden. Denk aan het gezegde dat het niet wenselijk is dat de slager zijn eigen vlees keurt.

Inzet bij optreden dierziekten/zoönosen

Een professioneel team zou eventueel ad hoc en op afroep kunnen worden ingezet daar waar sprake kan zijn van optreden van besmettelijke dierziekten of voorkomen van zoönosen. Zo zijn een aantal jaren geleden de muskusrattenvangers van het Wetterskip ingeschakeld voor het opruimen van door vogelgriep gestorven vogels. Dit soort inzet is echter zeer onvoorspelbaar en wordt dan ook vooralsnog buiten beschouwing gelaten. Te meer daar bij optreden van meldingsplichtige (dier)ziekten

⁸ Soms ook 'Martherhond' genoemd.

en het treffen van maatregelen de bevoegdheid primair bij de Minister van LNV en de NVWA zal liggen.

Samenstelling team

De samenstelling van een professioneel jagersteam is sterk afhankelijk van het takenpakket wat uiteindelijk aan een dergelijk team zal worden toegekend. Maar het lijkt niet haalbaar om – vanwege de door het jaar heen wisselende benodigde inzet – een full time provinciaal team van professionele faunabeheerders samen te stellen. Aanbevolen wordt om te zoeken naar een structuur waarbij bepaalde vooraf samengestelde teams met opgeleide medewerkers ‘in oproep’ of periodiek (bijvoorbeeld broedseizoen weidevogels) ingezet kunnen worden.

Zowel uit het onderzoek als uit de aanbevelingen die gedaan zijn bij de draagvlakpeiling komt naar voren dat de omvang en samenstelling van het team van uitvoerders zo divers en multifunctioneel moet zijn als redelijkerwijs mogelijk. Maar vooral dat een dergelijk – oproepbaar – team alleen effectief zal zijn als er een vaste coördinator boven staat. Deze neemt meldingen in ontvangst en zorgt voor directe oproep van één of meer van de uitvoerders en regelt de afhandeling van de uitgevoerde acties en zorgt zo nodig ook voor ecologische begeleiding bij de uitvoering van de handelingen.

Een team bestaat dus minimaal uit één coördinator. Daaronder adviseren wij eerst te kiezen voor een klein oproepbaar team van maximaal 6 personen. Daaromheen kan nog een schil worden gelegd van apart aangewezen vrijwilligers die onder begeleiding van of onder aansturing van de coördinator of de aangewezen professionele uitvoerders bepaalde faunabeheerhandelingen uitvoeren.

De samenstelling van dit team zal er dan als volgt uit zien:

- 1 coördinator;
- Ca 5 of 6 personen die:
 - Uiteraard: in het bezit van een geldige jachttakte
 - bekend en vaardig (geïnteresseerd) zijn met het gebruik van zowel groot kaliber jachtgeweer alsook gebruik van klein kaliber jachtgeweer en persluchtgeweer;
 - ecologische kennis hebben op minimaal MBO-niveau (met goed gevolg afgelegde opleiding/cursus), bovenop de ‘reguliere’ jachtopleiding;
 - voldoende gekwalificeerd zijn (ervaring of via cursus/opleiding) in het gebruik van specialistische vangmiddelen, waaronder gebruik van vangkooien (vogels), kast- of andere vangsystemen (zoogdieren inclusief invasieve exoten), gebruik van verjagings- en weringsmiddelen;
 - in geval van beheer populaties grote hoefdieren: met goed gevolg afgelegde cursus grofwildbeheer hebben gevolgd (theorie en praktijk voor professionals), of beschikken over vergelijkbare aantoonbare kennis of ervaring;
 - over goede communicatievaardigheden beschikken en uitstekende kennis van de wet- en regelgeving, zowel qua soortenbescherming in brede zin alsook gebiedsbescherming (Natura 2000);

Zie paragraaf 3.5 voor aanbevelingen omtrent organisatorische inbedding van het team.

3.4 Continue inzet of oproepbasis

Onderwerp/vraagstelling

Indien een professioneel provinciaal jagersteam wordt opgezet, zou deze dan continu of op oproepbasis werkzaam moeten zijn?

Aanbeveling

Zie ook paragraaf 3.3 over de taken en samenstelling van een eventueel op te richten professioneel team van faunabeheerders. Het lijkt niet haalbaar om – vanwege de door het jaar heen wisselend benodigde inzet alsook vanwege de financiële lasten – een full time provinciaal team van professionele faunabeheerders samen te stellen. Aanbevolen wordt om te zoeken naar een structuur waarbij bepaalde vooraf samengestelde teams ‘in oproep’ of periodiek (bijvoorbeeld broedseizoen weidevogels) ingezet kunnen worden.

Toelichting/achtergrond

Periodieke-/seizoensinzet

Uit een globale inventarisatie van de taken en werkzaamheden én de spreiding daarvan over een kalenderjaar komen wij tot een mogelijk benodigde relatief intensieve inzet gedurende de eerste maanden van het jaar tot en met ongeveer eind juni. In deze periode zal in elk geval hoge of verhoogde inzet nodig zijn voor predatorenbeheer in het belang van andere (kwetsbare) fauna zoals weidevogels, maar mogelijk ook kwetsbare fauna of gevoelige habitats binnen Natura 2000-gebieden.

Verder wordt door het jaar heen in hoofdzaak ad hoc inzet verwacht (op afroep of anderszins) voor bestrijding van invasieve exoten (interventie bij waarnemingen), en mogelijk ook daar waar situaties (dreigen) te ontstaan voor de verkeersveiligheid of veiligheid van het luchtverkeer (optreden bij hotspots).

Inhuur of dienstverband

Zoals hiervoor al is beschreven zal de inzet van professionals voor een belangrijk deel periodiek zijn en daarnaast inzet op oproepbasis. Het in dienst nemen van een team van medewerkers door de provincie lijkt dan ook geen praktische optie. Uit de startnotitie ten behoeve van de herziening van de beleidsnota beheer en schadebestrijding⁹ volgt uit paragraaf 3 onder f daarnaast ook dat de daadwerkelijke uitvoering van het beheer en schadebestrijding niet wordt gezien als een directe taak van de provincie. Dit uitgangspunt volgend houdt in dat daadwerkelijke aanstelling van beroepsmatige faunabeheerders in dienst bij de provincie niet aan de orde is.

Beter is het om te zoeken naar constructies waarbij gespecialiseerde professionals via – of in aansturing door - een andere organisatie kunnen worden opgeroepen om bepaalde taken uit te voeren. Zie hiervoor ook paragraaf 3.5.

⁹ Startnotitie beleidsnota beheer en schadebestrijding, Herziening nota Libje en libje litte, versie GS 10 maart 2020, t.b.v. PS 27 mei 2020.

3.5 Organisatie

Onderwerp/vraagstelling

Wat zou de relatie van dit jagersteam tot de bestaande structuren (FBE/WBE/anderen) kunnen of moeten zijn.

Aanbeveling

Meest passend in de organisatiestructuren rond faunabeheer zou zijn om een eventueel op te richten team organisatorisch onder te brengen bij de Faunabeheereenheid Fryslân. Indien hiervoor gekozen zou worden zal de organisatie van de Faunabeheereenheid moeten worden uitgebreid en zullen ook specifieke contractuele afspraken gemaakt moeten worden om de onafhankelijkheid van het functioneren van de professionele uitvoerders zeker te stellen. Ook heeft de Faunabeheereenheid zelf aangegeven weinig heil te zien in het idee van een professioneel team van faunabeheerders.

De *meest praktische aanpak* is om een provinciaal team van professionele faunabeheerders te selecteren uit het team muskusrattenvangers (Team exotenbestrijding) van het Wetterskip Fryslân. Door het Wetterskip Fryslân is aangegeven dat zij openstaan voor een vorm van samenwerking in opdracht van de Provincie Fryslân. De werkwijze van het Wetterskip is gericht op efficiënt en doelgericht werken. Voordeel van deze constructie is ook dat de leden van het provinciale team in dienst zijn van een overheidsorganisatie, allen beëdigd ambtenaar zijn en al werkzaamheden uitvoeren gericht op het beschermen van het publieke belang. Tevens hebben deze medewerkers al ervaring in het werken voor andere projecten en opdrachten.

Daarbij zou kunnen worden gekozen om eerst voor een proefperiode van bijvoorbeeld drie jaar het team te vormen uit medewerkers van het team exoten van het Wetterskip. Gedurende deze proefperiode te beoordelen of de inzet van een professioneel team daadwerkelijk effectief is en tot de beoogde of gewenste resultaten leidt. Dan kan ook zicht worden gekregen op de (omvang) van benodigde inzet.

Toelichting/achtergrond

Wildbeheereenheden/Faunabeheereenheid

Uit de peiling van het draagvlak bij de Faunabeheereenheid Fryslân, de jagersorganisaties en de Friese wildbeheereenheden blijkt dat geen van de geïnterviewde vertegenwoordigers van deze organisaties iets zien in het formeren van een professioneel jagersteam. Door andere organisaties wordt aangegeven dat een constructie waarbij een professioneel team wordt aangestuurd door een of meer wildbeheereenheden onwenselijk is. Met name en vooral om belangenverstrengeling te voorkomen.

Inbedding, of het organisatorisch op enige wijze combineren met de WBE's wordt dan ook afgeraden. Een provinciaal team moet breder kunnen functioneren dan enkel op gebiedsniveau waar de WBE's zich op richten.

Het ligt voor de hand om een professioneel team van faunabeheerders organisatorisch te hangen aan de Faunabeheereenheid. Dit vereist uiteraard wel de nodige afstemming met de Faunabeheereenheid. Mede gezien het standpunt van de Faunabeheereenheid dat zij in het oprichten van een provinciaal professioneel team van faunabeheerders geen meerwaarde zien.

Ook zal goed geregeld moeten worden dat de professionele faunabeheerders zich zullen moeten richten op de door de provincie opgelegde resultaatsverplichtingen, gericht op de bescherming van de publieke belangen zoals hiervoor beschreven. Dat kan gaan schuren omdat een bestuur van een faunabeheereenheid bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende belangenorganisaties.

Dit kan opgelost worden, maar zal wel onderdeel moeten zijn van de eventuele afspraken met de faunabeheereenheid. Geborgd zal moeten worden dat dit team, voor wat betreft de uitvoering van haar inhoudelijke taken, zonder last of ruggespraak van (leden van) het bestuur van de Faunabeheereenheid kan blijven functioneren.

Een andere – meer praktische - optie is om uitvoerende taken neer te leggen bij reeds in Fryslân in overheidsdienst actieve – dus in dienstverband - opererende faunabeheerders. De bij het Wetterskip in dienst zijnde muskusrattenvangers. Dit omdat zij specifieke vaardigheden hebben, waaronder de inzet van bijzondere valsystemen en ook al gericht zijn op het uitvoeren van publieke taken, waaronder het bestrijden van invasieve exoten alsmede handelingen ter bescherming van de veiligheid tegen het water. En de muskusrattenbestrijding in Fryslân heeft bewezen dat de eigen aanpak met zelforganiserende teams en de inzet op samenwerking en continue innovatie leidt tot succesvolle resultaten.

Vanuit het Wetterskip is aangegeven dat zij inmiddels werken aan verbreding van het takenpakket van het team muskusrattenbestrijders (omgevormd tot Team exoten). Dit door in te zetten op bestrijding van meer en andere invasieve exoten, maar ook andere taken zoals het uitvoeren van vismonitoring, calamiteiteninzet bij optreden vogelgriep en deelname aan het beheerprogramma voor de bever. De organisatie heeft een paar Teamcoördinatoren in dienst voor aansturing van de veldmedewerkers en een tweetal speciaal aangestelde ecologen gericht op ecologische ondersteuning van de organisatie voor: a; te bestrijden soorten en b: te beschermen soorten.

Daarnaast beschikken de muskusrattenvangers nu al over een breed scala aan middelen (auto's, quads, boten, werkruimten) die een professionele faunabeheerder nodig heeft om adequaat te kunnen werken.

3.6 Kostenindicatie

Onderwerp/vraagstelling

Geef, zo mogelijk, een indicatie van de jaarlijkse kosten van een professioneel jagersteam, gezien de taken, geïnventariseerd in paragraaf 3.3.

Aanbeveling

Een sluitende indicatie voor jaarlijkse kosten is moeilijk te geven. Dit omdat een eventueel te vormen team voor een groot deel op basis van oproep zal fungeren. En omdat de inzet ook sterk afhankelijk is van het takenpakket dat uiteindelijk bij dit team wordt neergelegd. Onderstaande is dan ook 'slechts' en grove schatting van de kosten die gemoeid kunnen zijn bij het formeren van een professioneel team van faunabeheerders.

Indien gekozen wordt voor een proef zoals is voorgesteld op pagina 19 met inzet van medewerkers van het Wetterskip dan moet rekening worden gehouden met een jaarlijks kostenplaatje van tussen de € 180.000,- (6 medewerkers deelinzet voor ca een half jaar) tot ca. € 360.000 te weten inzet van 6 medewerkers full time. Dit betreffen de salariskosten en sociale lasten.

Daarnaast moet rekening worden gehouden met (loon)kosten voor een coördinator. Ook hier zal rekening moeten worden gehouden met een jaarlijks bedrag van tussen de € 40.000 (0,5 fte) en € 64.000 (0,8 fte). Alle hiervoor benoemde bedragen zijn een grove schatting en waarschijnlijk te beschouwen als minimaal. Verder ook exclusief eventuele BTW.

Daarbij komen nog kosten zoals gebruik van vervoermiddelen, vang en dodingsmiddelen, verzekeringen, maar ook eventuele kostenvergoedingen van eventueel onder regie van de professionele faunabeheerders werkzame vrijwillige jachtaktehouders.

Toelichting/achtergrond

Het staat voorop dat faunabeheer veel, heel veel inzet vereist. Hierover is al een keer door de Jagersvereniging een calculatie gemaakt¹⁰. Zij komen per (vrijwillige) faunabeheerder op een gemiddelde inzet per jaar van zo'n 458 uur. Maar dit loopt voor sommige faunabeheerders op tot zo'n 580 uur/jaar. Dit is al vergelijkbaar met een full time inzet van een faunabeheerder gedurende een vol kwartaal. En dat enkel voor daadwerkelijke uitvoerende werkzaamheden ten behoeve van schadebestrijding en populatiebeheer. Daarbij zijn aanvullende uren zoals het uitvoeren van tellingen, werkzaamheden in het veld voor biotoopverbetering, administratieve handelingen, noodzakelijke overleggen en afstemming etc nog niet in bovenstaande uren calculatie meegerekend.

Vergelijkbare berekeningen zijn gemaakt voor het beheren van wilde zwijnen in Nederland. Berekend is dat per geschoten wild zwijn een inzet van ca. 40/uur per jachttakehouder nodig is. Zonder de inzet van veel vrijwilligers zou het noodzakelijke faunabeheer in Nederland en Fryslân een zware financiële last leggen op de maatschappij.

Uitgaande van een inzet via uitbesteding van taken zal dan minimaal gedacht moeten worden aan het aanwijzen van een team van 5 of 6 personen die de uitvoering voor hun rekening nemen. Daarnaast zal de inzet van een coördinator nodig zijn die zorgt voor aansturing van het team zelf, maar ook zorgt voor afstemming met WBE's en andere partijen.

Voor een functie van een full time faunabeheerder (1 fte/jr) gaan wij als een grove vuistregel uit van personele lasten van rond de € 80.000/jaar. Dit is uiteraard sterk afhankelijk van factoren als kennisniveau, werkervaring, het dragen van risico en verantwoording etc. Wanneer 'slechts' een deel van het jaar inzet van professionele faunabeheerders nodig is moet zullen de lasten uiteraard lager liggen.

Wanneer gekozen wordt voor inzet van medewerkers van het Wetterskip dan liggen de personele lasten iets lager en zijn gebaseerd op een 'gemiddeld' jaarsalaris van de exotenbestrijders, afgerond per fte op € 60.000/jaar

Daarnaast zal voor deze functionaris ook rekening moeten worden gehouden met het verstrekken van middelen om het werk uit te voeren. Te denken aan een geschikte vervoermiddelen, vergoedingen voor aanschaf/gebruik geweren, nachtzichtapparatuur en zo meer. Ook zal er rekening moeten worden gehouden met kosten voor opleiding en certificeringen. Dit zal per persoon jaarlijks een extra belasting op de begroting betekenen van meerdere duizenden euro's. Een dienstauto komt bijvoorbeeld al gauw op ca. € 7.000,/jaar.

Verder zal geïnvesteerd moeten worden in de aanschaf van diverse valmiddelen, doorontwikkeling daarvan, het aanschaffen of opzetten van een elektronisch meldingssysteem vanuit deze vangmiddelen enzovoorts.

Minimale kosten - benchmark Noord-Holland

Een mogelijk goede benchmark is het plan zoals nu door de Faunabeheereenheid Noord-Holland is gepresenteerd voor een eerste proef met een 'Gecoördineerd Beheer Team' (zie Bijlage, pagina 3 onder 'C'). De Faunabeheereenheid Noord-Holland heeft voor dit gecoördineerd beheer een begroting gemaakt. Het gaat daarbij om inhuur van extra krachten gedurende de maanden februari – maart – april begroot op een totaal van € 95.000,-. Tevens is er rekening gehouden met een ½ fte voor de coördinatie van de inzet, het opstellen van de uitvoeringsplannen en het evalueren daarvan (€ 40.000). Dit zijn dus de kosten voor inzet van een 'professioneel opererend' Team voor drie maanden. Daarnaast heeft de FBE een extra bedrag van € 40.000,- begroot voor het organiseren van ganzendagen (samen met vrijwilligers) op overige gronden.

¹⁰ Keuper, D.D.J. Guldmond, J.A., Waarde van de jacht, Tijd en geld besteed door jagers aan maatschappelijke diensten, CLM Onderzoek en Advies, Culemborg, In opdracht van KNJV, April 2014, publicatienummer CLM-848

3.7 Overige aanbevelingen

Onderwerp/vraagstelling

Welke andere aanbevelingen kunnen worden gedaan over het instellen van een professioneel jagersteam?

Aanbeveling

Aanbevolen wordt om het formeren van een provinciaal team van professionele faunabeheerders juridisch te regelen middels een zogenoemde 'Opdracht ex artikel 3.18 Wet natuurbescherming'. In deze opdracht moeten de voorwaarden worden geregeld en vastgelegd in welke gevallen de uitvoerders kunnen of mogen optreden, inclusief een ruime toekenning van soorten waarop zij zich mogen richten. Gebruik van middelen ook ruim toekennen, inclusief gebruik van middelen die zonder een dergelijk besluit niet mogen worden toegepast (verboden middelen zoals opgenomen in Besluit natuurbescherming).

Ter voorbereiding en als basis van deze Opdracht 3.18 moet een werkprotocol worden ontwikkeld waarin de taken, verplichtingen en rechten van de teamleden zijn vastgelegd, inclusief een afwegingskader wanneer inzet van dit team wel of zeker niet kan of moet plaatsvinden.

Toelichting/achtergrond

Het geëigende juridisch instrument (Wet natuurbescherming) voor het instellen van een 'provinciaal team van professionele faunabeheerders' is het door Gedeputeerde Staten afgeven van een 'opdracht' als bedoeld in artikel 3.18 Wet natuurbescherming. Gedeputeerde Staten kunnen op grond van dit artikel aan specifieke personen of samenwerkingsverbanden van personen een opdracht geven tot het terugbrengen van de bij de opdracht aangeduide soorten. Hierbij kunnen ook de middelen en/of methoden worden aangegeven die deze personen daarvoor kunnen of moeten gebruiken. Via dit instrument is het ook mogelijk om resultaten te formuleren die al dan niet overeenkomen met de doelen uit een faunabeheerplan. Daarnaast kan aan zo'n specifiek benoemde groep van personen de mogelijkheid worden gegeven om ook zonder toestemming gronden te betreden als dat nodig is voor de uitvoering van de opdracht.

Door Gedeputeerde Staten van Fryslân is voor het werk van de muskusrattenvangers al op 1 februari 2005 een zogenaamde "Aanwijzing ingevolge art. 67 van de Flora- en faunawet" afgegeven. Deze 'aanwijzing' onder de Flora- en faunawet is via het overgangsrecht nu te beschouwen als een Opdracht 3.18 Wet natuurbescherming. Deze aanwijzing verdient op een aantal punten te worden geactualiseerd. Deze actualisatie zou aangegrepen kunnen worden om de medewerkers van het team ook in staat te stellen andere en meer faunabeheerhandelingen, uit te voeren gericht op de taken die in paragraaf 3.3 zijn benoemd. Inclusief uiteraard met het opnemen in de opdracht van de daarbij benodigde middelen.

Bijlage

Voorbeelden van professionele organisaties op gebied van faunabeheer – een niet volledig overzicht.

Uit een korte inventarisatie binnen Nederland volgt dat er relatief weinig volledig professionele faunabeheerders (of teams) actief zijn. Veelal gaat het om een 'hybride' vorm van gespecialiseerde jachtaktehouders die deels tegen betaling of in opdracht faunabeheerwerkzaamheden uitvoeren, maar deels ook als vrijwilliger actief zijn binnen enige vorm van organisatie. Onder B volgt een beknopte opsomming.

Daarnaast zijn er een aantal 'betaalde krachten' in Nederland actief die in dienst, of onder privaatrechtelijke opdracht actief faunabeheerhandelingen uitvoeren. Deze personen of categorieën van personen zijn beschreven onder A.

Er zijn ook beroepsgroepen die in hun takenpakket weliswaar niet primair gericht zijn op faunabeheer, maar die faunabeheerwerkzaamheden soms meenemen in het reguliere werk. Denk aan politie waar speciale eenheden (voor Friesland de hondengeleiders) worden ingezet om uitgebroken wild of aangereden dieren te doden. Ook worden Groene BOA's soms ingezet om in bepaalde gevallen op te treden, bijvoorbeeld bij het doden van ongewenste dieren in het veld. Dit is overal verschillend geregeld. Uit de gesprekken die met partijen zijn gevoerd volgt dat het niet in het algemeen niet wenselijk is om toezichthouders groene wetgeving uitvoerende taken te laten uitvoeren waar zij zelf toezicht op zouden moeten uitoefenen. Daarom wordt deze groep van professionals hieronder verder niet benoemd.

A: Professionele beroepen/beroepsgroepen of organisaties

Jachtopzichthouders

In dienst – dus bezoldigd - bij (grote) particuliere grondeigenaren (grote landgoederen, bezittingen in particulier eigendom). Deze jachtopzichthouders in klassieke zin zijn te beschouwen als de professionele faunabeheerders 'pur sang'.

Van oudsher hebben jachtopzichthouders primair een toezichthoudende taak (voorkomen stroperij, voorkomen verstoring etc). Daarnaast hebben jachtopzichthouders de taak – in het belang van de gunstige wildstand – veldwerkzaamheden uit te voeren, waaronder faunabeheerhandelingen zoals predatorenbeheer of afschot ten behoeve van populatiebeheer. De noodzakelijke faunabeheerhandelingen dus die de vrijwillige jagers of jachthuurlers liever niet wilden of niet konden uitvoeren. Als 'jachttoezichthouder' fungeert de jachtopzichthouder ook als coördinator voor de in deze terreinen opererende vrijwillige jagers. De jachtopzichthouder bepaalt welke dieren wel en welke niet mogen worden geschoten of beheerd. Er vindt dus een vorm van aansturing van bovenaf plaats. De jachtopzichthouders worden vertegenwoordigd door de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Natuurtoezicht (de vroegere jachtopzichthoudersvereniging). Na heta in werking treden van de Flora- en faunawet werden steeds minder jachtopzichthouders aangesteld. Daardoor heeft deze vereniging zich nu vooral toegelegd op het vertegenwoordigen van belangen van een iets bredere beroepsgroep; de toezichthouders natuur. Er is in Nederland geen aparte opleiding jachtopzichthouder meer voor het deel van het takenpakket gericht op uitvoering faunabeheer. Voor de toezicht- en opsporingstaken dienen jachtopzichthouders de BOA opleiding met goed gevolg af te ronden.

Plaagdierbestrijders/Plaagdierbestrijdingsorganisaties

Een grote groep van private personen (ZZP-ers) of organisaties die zich toeleggen om tegen betaling overlast veroorzakende of schadeveroorzakende diersoorten te bestrijden. Dit is de enige beroepsgroep die op hoog niveau en met de nodige zware certificering bepaalde bestrijdingsmiddelen (klemmen/biociden etc) mogen toepassen. In deze beroepsgroep zitten ook veel jachtaktehouders

omdat zij ook ter bestrijding van ratten of verwilderde vogels (duiven/ganzen) gebruik moeten kunnen maken van het geweer (waaronder ook perslucht of luchtdruk) en diverse vangmiddelen. De plaagdierbestrijders worden vertegenwoordigd door een aantal belangenorganisaties. Ook hebben sommige gemeenten eigen plaagdierbestrijders in dienst. Deze treden op bij overlastsituaties (bijvoorbeeld steenmarter of roek) of bestrijden actief bruine rat.

Faunabeheerders in dienst/in opdracht van Terreinbeherende organisaties (TBO's)

(De landschappen, Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer). Vooral in bijzonder gevoelige situaties of kwetsbare natuurgebieden kiezen de TBO's er soms voor om hier speciaal geschoolde – en veelal ook in eigen dienst zijnde – faunabeheerders in te zetten. De meeste TBO's hebben wel mensen in dienst met een jachtakte. Deze medewerkers worden ingezet voor bepaalde faunabeheerhandelingen in de eigen terreinen, maar zijn niet 'exclusief' werkzaam als faunabeheerder. Goede voorbeelden zijn de mensen in dienst bij Staatsbosbeheer (of in opdracht werkend) die nu de stand van het edelhert in de Oostvaarderplassen beperken. Ook Waternet (Amsterdamse Waterleidingduinen) laat de eigen mensen de te hoge stand van damherten in de duinen terugbrengen.

Naast deze groep professionals zetten overigens de TBO's ook vrijwillige jagers in om in hun gebieden faunabeheer uit te voeren. Bijvoorbeeld op de Veluwe waar veel vrijwillige jagers meewerken aan het beheren van de stand van wilde zwijnen, edelhert etc. Hier zien we wel dat deze vrijwilligers worden aangestuurd door een medewerker van de TBO's die in die zin fungeert als 'jachttopzichter'. Zo wordt bewaakt of de vrijwilligers voldoende kwaliteiten bezitten voor het werk, maar wordt ook gestuurd op welke dieren wel of juist niet mogen worden geschoten.

Muskus- en Beverrattenbestrijding door waterschappen

Muskusrattenbestrijding en nu ook in sommige provincies de bestrijding van beverratten is een wettelijke taak die bij de waterschappen is neergelegd. Het gaat in alle provincies in hoofdzaak om personen in dienst bij de waterschappen. De taak van deze bestrijders is gericht op het bestrijden van beide soorten in het belang van de bescherming van de waterveiligheid en ook economische belangen. De uitvoerders in het veld worden daarbij aangestuurd door een coördinator, eveneens in dienst bij het waterschap.

Er wordt nu in sommige provincies nagedacht of deze beroepsgroep ook kan worden ingezet voor de bestrijding van een aantal invasieve exoten (bijvoorbeeld Rosse stekelstaart) waarvoor een uitroeiingsplicht bestaat. Dit vanwege de specifieke vaardigheden van deze beroepsgroep (gebruik klemmen, vallen) alsook omdat deze beroepsgroep al is uitgerust met veel middelen die ook nodig zijn voor invasieve exotenbestrijding.

B: combinaties van vrijwillige en professionele faunabeheerders

Veel van de organisaties of organisatievormen die hieronder worden beschreven maken gebruik van een kleine groep van professionele faunabeheerders. Omdat de daadwerkelijke uitvoering in het veld zeer arbeidsintensief is wordt in de meeste gevallen ook gebruik gemaakt van een groep speciaal geselecteerde vrijwillige jachtaktehouders.

Valwildafhandeling

Aangereden en gewond geraakte dieren (weg- of railverkeer), die niet door een dierenambulance kunnen of mogen worden afgevoerd, worden door een gespecialiseerde groep personen opgespoord en gedood. In veel provincies in Nederland wordt dit gecoördineerd door de Stichting wildaanrijdingen Nederland: <https://www.wildaanrijding.nl/>

Deze stichting faciliteert de provincies of Faunabeheereenheden tegen een financiële vergoeding. De inzet van de uitvoerende personen gebeurt – voor zover bekend – ook tegen een financiële vergoeding. Daarbij worden specifiek daarvoor aangewezen en opgeleide jachtaktehouders ingezet.

In Fryslân is er recent voor gekozen om de afhandeling van aanrijdingen met wilde dieren niet uit te voeren via de stichting wildaanrijdingen. In plaats daarvan worden aangewezen (vrijwillige) jachtaktehouders ingezet die via de WBE's zijn aangedragen.

In het gebied Noord-Veluwe, Apeldoorn en Achterhoek is daarnaast ook de Stichting Groennetwerk (SGN) <http://www.groennetwerk.nl/> actief. In principe een samenwerkingsverband tussen de politieregio Noord- en Oost-Gelderland, Koninklijke Marechaussee, de groene buitengewoon opsporingsambtenaren van onder andere Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Geldersch Landschap. Primair richt dit samenwerkingsverband zich op toezicht en handhaving van het buitengebied, maar medewerkers handelen, in afstemming met Stichting Wildaanrijdingen Nederland, ook meldingen van aanrijdingen met wilde dieren af.

C: Onder Faunabeheereenheid hangende/ opererende organisaties

Noord-Brabant

De Faunabeheereenheid Noord-Brabant is bezig met het oprichten van een Interventieteam wilde zwijnen. Dit interventieteam zal worden ingezet om wilde zwijnen te bestrijden op locaties of gebieden waar de lokale grondgebruikers/-eigenaren of jagers geen – of onvoldoende - uitvoering geven aan de verplichting tot afschot. De provincie Noord-Brabant heeft toegezegd om hieraan medewerking te verlenen door het verstrekken van een Opdracht ex artikel 3.18 Wnb. De deelnemers aan het interventieteam zijn via een sollicitatieprocedure door de FBE geselecteerd en aangesteld. Indien zij worden ingezet krijgen zij daar een (onkosten)vergoeding voor.

Noord-Holland

De Faunabeheereenheid Noord-Holland zet in op regionale participatie om ganzenschade te voorkomen. Zo wordt vooruitlopend op de goedkeuring van het nieuwe faunabeheerplan gans, het reduceren van populaties regionaal aangepakt. De uitvoeringsplannen voor deze vijftal regio's worden opgesteld door een samenwerking van verschillende stakeholders waaronder de terreinbeherende instanties van Natura 2000-gebieden. De uitvoering zal in handen zijn van 'Gecoördineerde Beheer Teams' onder de algehele coördinatie van FBE Noord-Holland. Deze teams zullen zich richten op het reduceren van de gestabiliseerde ganzenpopulaties in de regio's waar de meeste natuur- en economische schade wordt waargenomen. De focus ligt hierbij op koppelaafschat in de maanden februari t/m april omdat dit de meest effectieve methode is om populaties te reduceren. De inzet zal daarom met name plaatsvinden in en rondom N2000 gebieden omdat hier de meeste broedende ganzen aanwezig zijn en het voorkomen van schade gecompliceerder is door o.a. wetgeving. Op de overige gronden zullen in dezelfde periode gecoördineerde ganzendagen worden georganiseerd. Het GBT bestaat afhankelijk van de situatie uit TBO-medewerkers, uitvoerders via WBE's en inhuur van krachten door de FBE (informatie directeur Faunabeheereenheid Noord-Holland).

Flevoland

In Flevoland fungeerde de Stichting Faunabeheer Flevoland tot voor kort onder aansturing van de Faunabeheereenheid Flevoland. Tot enkele jaren geleden functioneerde deze stichting als WBE, waarbij de SFF een aantal betaalde krachten in dienst had die het alleenrecht hadden om – zonder dat de grondgebruiker hier inbreng in had – schadebestrijding uit te voeren op gronden van de Dienst der Domeinen. In algemene zin is de rol en het functioneren van de SFF al vele jaren een onderwerp van zowel politieke en maatschappelijke discussie, vooral door belangenverstrengeling binnen de stichting alsook de bestuurlijke verhoudingen waarbij de directie van de SFF tegelijk de secretariële taken van de Faunabeheereenheid behartigde. Wegens deze ongewenste vermenging van bestuurstaken is kort geleden besloten tot afsplitsing van deze stichting. Deze stichting functioneert nu onafhankelijk als 'commercieel' faunabeheerder. In die hoedanigheid voert de stichting nu enkele taken in opdracht van de provincie Flevoland uit (med: voorzitter WBE Flevoland en Prov Flevoland). Zie hiervoor op pagina 5 tweede kopje.

Gelderland

Door of via de Faunabeheereenheid wordt in Gelderland gebruik gemaakt van de diensten van 'Faunabeheer Midden Nederland' voor het beheer en bestrijden van ganzen. Belangrijkste taak is het uitvoeren van ruivangsten en het weghalen van ganzen die langs de snelwegen en vooral in de klaverbladen Rijkswegen broeden of verblijven en daar een gevaar voor de verkeersveiligheid vormen.

Dit is heel succesvol gebleken. Het beheer van de wilde zwijnenpopulatie op de Veluwe blijft een punt van zorg. Vooral Terreinbeherende Organisaties met grote oppervlakten beheergebied blijven flink achter bij het benodigde afschot. Tot nu toe wordt geprobeerd om deze achterblijvers te motiveren het afschot te verhogen. Maar voor de toekomst wordt een vergelijkbare aanpak als in Noord-Brabant niet uitgesloten (med secretaris FBE Gelderland)

Limburg (Waterschap / Faunabeheereenheid Limburg)

Bevers zijn strikt beschermde soorten die geplaatst zijn op de lijst van bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

De beverpopulatie in Limburg veroorzaakt al geruime tijd problemen in relatie tot waterveiligheid. Waar eerst nog – onder ontheffing – door het waterschap werd ingegrepen door het vangen en verplaatsen van bevers is dit al sinds enige jaren geen optie meer omdat herplaatsing van bevers nergens meer in het land – of naar het buitenland - mogelijk blijkt. Het Faunabeheerplan Bever 2017-2020 staat afschot van bevers nu, onder strikte voorwaarden, toe. Het vangen en verplaatsen – en de laatste jaren het afschot van bevers werd eerst exclusief uitgevoerd door de muskus- en beverratbestrijders in de provincie.

Omdat het gehele beverbeheer een te arbeidsintensieve klus is geworden wordt met de Faunabeheereenheid Limburg en de provincie Limburg gekeken naar de samenwerking met Limburgse WBE's. Op dit moment is nog niet bekend op welke manier dit uiteindelijk zal worden vormgegeven.

D. Specialistische organisaties/organisatiestructuren- in opdracht van de provinciale overheid

Provincie Fryslân en Groningen

Pilot Steenmarterbeheer weidevogelbescherming

Deze pilot is uiteraard al bekend bij de provincie Fryslân. Daarom hier geen uitgebreide schets van achtergrond en aanpak. De ontheffinghouders zijn hier de Agrarische collectieven. Onder hun verantwoordelijkheid wordt het vangen en doden uitgevoerd. De (lokale) vrijwillige jachtaktehouders verzorgen (tegen een afgesproken geldelijke vergoeding) gedurende de looptijd van de pilot het vangen en doden. Daarbij worden zij gecoördineerd en begeleid door professionele onafhankelijke organisaties, bestaande uit wetenschappelijke onderzoekers, maar ook door een ecologisch begeleider met deskundigheid op het gebied van ecologie, leefwijze steenmarter alsmede actief faunabeheer. Een voorbeeld van uitvoering door vrijwilligers, met begeleiding door professionele inzet.

Provincie Limburg

Uitvoering eliminatie invasieve exoten. Limburg heeft – na maatschappelijke druk – besloten om de in de provincie aanwezige populatie wasberen niet te laten doden door (vrijwillige) jachtaktehouders, maar om de Zoogdiervereniging opdracht te geven deze wasberen te vangen en over te brengen naar een opvangcentrum. Deze opdracht loopt nog door, maar onduidelijk is of het gewenste resultaat (volledige verwijdering wasberenpopulatie) zal worden bereikt.

Een voorbeeld van externe opdrachtverlening naar een professionele organisatie met specifieke kennis.

Provincie Zeeland/Noord-Brabant

Eveneens een opdracht gericht op eliminatie invasieve exoten. Nu de rosse stekelstaart. Door de provincie Zeeland wordt een professionele faunabeheerder ingehuurd om de binnen de provincie voorkomende populatie Rosse stekelstaart te elimineren. Bij waarneming van een individu of een (beginnende) populatie wordt deze externe faunabeheerder opgeroepen. Deze gaat dan in opdracht ter plaatse om de daar aanwezige dieren te doden. In 2019 is deze faunabeheerder ook door Noord-Brabant ingehuurd om de Rosse stekelstaart in het Natura 2000-gebied Markiezaat te bestrijden.

Provincie Flevoland

In Flevoland fungeert een Stichting Faunabeheer Flevoland. De SFF heeft – volgens haar eigen website - ten doel de fauna te beheren en schade veroorzaakt door fauna bij de grondgebruikers te

voorkomen en te bestrijden. Dit doet zij door – tegen betaling – contractuele afspraken te maken met grondgebruikers of grondeigenaren. Na oprichting van een WBE op basis van de eisen uit de Wet natuurbescherming is de stichting bestuurlijk losgekoppeld van de Faunabeheereenheid en min of meer onafhankelijk en commercieel verder gegaan. In opdracht van de provincie Flevoland handelt de SFF het valwild in de provincie Flevoland af, zorgt voor de bestrijding van de Rosse stekelstaart en doet tellingen rondom het Vliegveld Lelystad (med prov Flevoland).

De stichting heeft ook groene BOA's in dienst die naleving van door de provincie afgegeven ontheffingen etc controleren en daarnaast ook in opdracht van andere partijen afschot uitvoeren. Dit werd, en wordt, door meerdere partijen gezien als vermenging van belangen. Op dit moment wordt ingezet om deze toezichthoudende taak weg te nemen bij de SFF en onder te brengen bij de omgevingsdienst (med: voorzitter WBE Flevoland en ambtelijk Provincie Flevoland).

Diverse provincies

Inhuur van professionele organisatie voor het organiseren en uitvoeren van ruivangsten ganzen en ander specialistisch werk zoals het verjagen van vogels bij luchthavens. Er zijn diverse commerciële organisaties actief, waaronder Duke Faunabeheer en 'Faunabeheer Midden Nederland'.

Voor een deel bieden deze organisaties diensten aan die vergelijkbaar zijn met de diensten van plaagdierbestrijders. Maar zij doen ook heel specialistische werkzaamheden zoals het vangen en doden (met CO²) van ganzen. Werkzaamheden die zo gespecialiseerd zijn dat de vrijwillige jachtaktehouders hiertoe niet geschoold of geëquipeerd zijn.

Een voorbeeld van een door middel van inhuur gespecialiseerde (particuliere) professionele faunabeheer organisatie.